

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף לב עמוד א

שופתא בקופינא דמרא רפיא. רב יוסף אמר: אפילו סיכתא בדפנא רפיא. רב אחא בר יעקב אמר: אפילו קניא בכופתא רפיא. הדרן עלך כל הגט.

מתני' השולח גט לאשתו, והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח, ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא - הרי זה בטל; קידם אצל אשתו או ששלח אצלה שליח, ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא - הרי זה בטל; אם משהגיע גט לידה, שוב אינו יכול לבטלו. בראשונה היה עושה ב"ד ממקום אחר ומבטלו, התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהו עושין כן, מפני תיקון העולם.

גמ'. הגיעו לא קתני אלא הגיע, ואפי' ממילא, ולא אמרינן לצעורה הוא דקא מיכוין. או ששלח אחריו שליח ל'ל? מהו דתימא, לא אלימא שליחותיה דבתרא משליחותיה דקמא דלבטליה, קמ"ל. קדם הוא אצל אשתו למה לי? מהו דתימא, כי לא אמרינן לצעורה קא מיכוין ה"מ לשליח, אבל לדידה ודאי לצעורה קא מיכוין, קמ"ל. או ששלח אצלה שליח למה לי? מהו דתימא, איהו הוא דלא טרח אדעתא לצעורה, אבל שליח דלא איכפת ליה כי טרח ודאי לצעורה קא מיכוין, קמ"ל. אם משהגיע גט לידה - אינו יכול לבטלו, פשיטא! לא צריכא, דמהדר עליה מעיקרא לבטולי, מהו דתימא, איגלאי מלתא למפרע דבטולי בטליה, קמ"ל. ת"ר: בטל הוא, אי איפשי בו - דבריו קיימין; פסול הוא, אינו גט - לא אמר כלום. למימרא, דבטל לישנא דלבטיל משמע, והאמר רבה בר איבו אמר רב ששת, ואמרי לה אמר רבה בר אבוה: מקבל מתנה שאמר לאחר שבאתה מתנה לידו מתנה זו מבוטלת תיבטל אי איפשי בה - לא אמר כלום, בטלה היא אינה מתנה - דבריו קיימין; אלמא בטל מעיקרא משמע! אמר אביי: בטל

ששימש מטתו בימי אבלו ושמתו חזירים את גוויתו מנודה מהו בתשמיש המטה ולא איפשיטא:

סימן ה

ה [נפ טז ע"א] אמר רבא מנלן דקבעי דוכתא לדינא ומשדרין (ב) שליחא מבי דינא דכתיב וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירם ומנ"ל דמזמנין לדינא דכתיב ויאמר משה לקרח וגו' לקמיה גברא רבה פלניא מנ"ל שנא' ה' את ופלניא אתה ואהרן והם ומנ"ל דקבעין זימנא דכתיב מחר זימנא בחר זימנא (ג) דכתיב קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד ומנ"ל דאי מתפקר כלי גברא רבה ואתא שליח ואמר לא מיחזי כלישנא בישא דכתיב העיני האנשים וגו'. גרסינן בפרק הגזול (דף קיב א) אמר רבא שליחא דבי דינא מהימן כבי תרי וה"מ לשמתא (ש) אבל לפתחא לא מאי טעמא ממונא הוא דמחסר ליה (ד) דקא בעי למיתב זוזי לספרא ומנלן דמשמתינן דכתיב אורו מרוז דהכי סבר גברא רבה פלניא דכתיב אמר מלאך ה' דמחרמינן דכתיב אורו ארור יושביה דאכיל ושתי בהדיה וקאי בארבע אמות ידיה דכתיב יושביה דפרטינן חטאיה בצבורא דכתיב כי לא באו לעזרת ה' ומנ"ל דמפקרין נכסיה דכתיב ואשר לא יבא לשלש השנים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכוש ומנ"ל דניצינן ולייטינן ומחינן ותלשינן שער ומשבעין דכתיב ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם באלהים ומנ"ל דכפתין ואסרי' ועבדי' הרדפה דכתיב הן למות הן לשרושי הן לענש נכסין מאי לשרושי אמר רב יהודה הרדפה גירסת הגאונים מאי הרדפה אמר רב פפא נצבי דקני פירש גאון שקושרין קנים זו לזו וחובשין אותו ביניהם כדי שלא יעמוד בבית האסורין בריוח ולא ילך לכאן ולכאן וגם לא יוכל לחכך כעין קסדא שעושיין לחבושים. גרסינן בפרק שבועות העדות (דף לו א) תנא ארור בו נידוי בו קללה בו שבועה בו נידוי דכתיב אורו מרוז אמר מלאך ה' ואמר עולא בארבע מאות שפורי שמתיה ברק למרוז איכא דאמרי גברא רבה הוה ואיכא דאמרי כוכבא הוה דכתיב משמים נלחמו הכוכבים ממסלותם בו קללה דכתיב ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל וכתיב ארור האיש בו שבועה דכתיב וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור הארץ (ז) ואומר ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב נחמן מנדין לאלתר ושונין לאחר שלשים ומחרמינן לאחר שלשים אמר רב הונא בר חנינא אמר רב חסדא מתרין בו שני וחמישי ושני וה"מ לממונא אבל לאפקירותא: מנדין לאלתר בלא התראה**.

סימן ו

ו ההוא טבחא דאיתפקר ברב טובי בר (א) מתנא אימנו עליה אביי ורבא ורבנן ושמתוהו ולבסוף אזל פייסיה לרב טובי בר מתנא אמר אביי היכי ליעביד לישרי ליה לא חיילא שמתא עליה תלתין יומין לא לישרי ליה (ב) קבעו רבנן לאפטורי א"ל לרב אידי בר אבין מידי שמיע לך בהא אמר ליה הכי אמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל טוט אסור טוט שרי אמר ליה ה"מ לממונא אבל לאפקרותא עד דחיילא עליה שמתא תלתין יומין אלמא קסבר אביי הני תלתא דשמתין לא אתו בי תלתא אחרינא ושרו אמר אמימר הני בי תלתא דשמתין אתו בי תלתא אחרינא ושרו אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא אחד מן התלמידים שנדה ומת חלקו אינו מופר מאי לאו אינו מופר כלל לא עד דאתו בי תלתא אחרינא ושרו והא דסבר אביי לא שרינן שמתא לאפקרותא עד דחיילא שמתא עליה תלתין יומין אע"ג דפייסיה לבעל דיניה ליתא אלא כי מפייס ליה לבעל דיניה לאלתר שרינן ליה ממעשה דריש לקיש (לקמן סי' יב) וממעשה דרב הונא (נדרים ז ב) דשמתיה לההיא איתתא דשמתתה דאפק' הזכרת השם מפומה כדבעין למימר לקמן (סי' טו) הלכך הא דאמר רב תחליפא בר אבדימי אמר שמואל טוט אסור וטוט שרי לא שנא בממונא ול"ש באפקרותא כדמפייס לבעל דיניה [ג] שרינן ליה לאלתר: ת"ר מנודה לרב מנודה לתלמיד מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב מנודה לעירו מנודה לעיר אחרת מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו מנודה לנשיא מנודה לכל ישראל מנודה לכל ישראל אינו מנודה לנשיא רשב"ג אומר אחד מן התלמידים שנדה ומת חלקו אינו מופר ש"מ תלמיד שנדה לכבודו נידויו נידוי. כתב הראב"ד ז"ל ודוקא שנדהו שלא בפני רבו (ד) אבל בפני רבו אפקירותא הוא והוא עצמו צריך נידוי ואי רבו פליג ליה יקרא שפיר דמי וש"מ כל אחד ואחד מפר חלקו. כתב הראב"ד ז"ל ל"מ שאם נדהו שלשה צריך שלשה להתירו ואין השנים מהן מתירין אותו וזה ודאי כן הוא דתניא באבל רבתי [פ"ה] מת אחד מן המנדין אם נתן רשות לחבירו מתירין אותו ואם לאו אין מתירין אותו ומיהו הל"ל הני תלתא דשמתיה צריכי למישרייה אלא ודאי הכי פירושו כל אחד ואחד בפני עצמו מפר חלקו דלא צריכי למכניף ואע"ג דשמתו בהדי הדדי לא צריכי בהדי הדדי למישרייה ודייק מדקתני חלקו אלמא מפלגא מלתא לחלקים אי נמי דייק טעמא דמת (א) הא אם הלך למדינת הים מפר אע"ג דליתנהו בהדי הדדי וכן פירש גאון והא דאמר תלתא דשמתיה דתלתא אחריני שרו ליה כתב הראב"ד ז"ל דבעינן תלתא חשיבי כוותיהו וכדאמר לקמן (דף יז א) בההוא גברא דשמתיה רב יהודה גברא רבה כרב יהודה ליכא למישרייה לך זיל לגבי נשיאה ומעשה דר"ל (שם) דשמתיה ההוא גברא ומשום דלא ידע כמה היה חשוב אמרו ליה דלילז לגבי נשיאה והא דאמר הני תלתא דשמתיה אתו בי תלתא אחריני ושרו ליה נראה לי שכל אותן בני אדם שנמלכו בהן בשעת שמתא והסכימו עמהם גם הם נחשבים מן המשמתים וכשיתירו לו צריכים שיהו בשעת ההיתר או בני אדם כנגדן וחשובים כמותן הראב"ד ז"ל:

סימן ז

ז ת"ר אין נדוין פחות משלשים יום ואין נזיפה פחות משבעה ימים ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים. ירושלמי (הלכה א) אין נידוין פחות משלשים יום דכתיב עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא הקשה הראב"ד ז"ל לדברי הרב אלפסי (לעיל סי' ו') שפסק דלית הלכתא כאביי דאמר לאפקרותא בעינן דליחול עליה שמתא תלתין יומין אלא שרינן ליה לאלתר אי פייסיה לבעל דיניה א"כ מאי הך [דתני] בברייתא אין נדוין פחות משלשים יום אי דפייסיה לבעל דיניה הא אמרת דלאלתר שרינן ליה אי לא פייסיה לבתר שלשים יום אמאי שרינן ליה וי"ל דמיירי כשפייסיה לבעל דיניה וה"ק אין מנדין אותו תחלה לפחות משלשים יום ואם חזר מתירין לו מיד מ"מ מתחלה מנדין אותו לדעת שלשים יום וכן אומר בשעת נידויו יהא בנדוין שלשים יום כעין שאמרו זמן בית דין שלשים יום ואין אומרים יהא בנדוין ט"ו יום ומיהו אם חזר באמצע מתירין לו אי נמי דלא פייסיה ואפ"ה אחר ל' יום

בית יוסף יורה דעה סימן שלד

3

פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] הבררתי בהחבא מהקהל לפטור עצמם ממסים אם מנדין אותם בלא התראה: אימתי מנדין הלוה כשאינו פורע מי שחלה עליו שמתא שלשים יום אם מלקין אותו: לדין דנידוי שלטו כנזיפה שלהם אם מנדין לאלתר ושוננין אחר שבעה ומחרימין לאחר ארבעה עשר: חרם אפילו לדין הוי שלשים יום: המבזה תלמיד חכם מכריזין אותו ויעמוד בנדויו שלשים יום: פירוש מה שאמרו ארור בו נדוי: [ב] לאו דוקא יושב אלא אפילו לעמוד תוך ארבע אמות של מנודה אסור: היה יושב ובא מוחרם לדבר עמו אינו צריך להתרחק: אסור ליכנס בבית שהמוחרם בו: ארבע אמות שצריך להרחיק מהמנודה אם הם ארבע אמות לכל רוח: ארבע אמות שצריך להרחיק ממנודה ומוחרם אם הם אפילו ברשות הרבים או בבית חבירו: כשהמנודה או המוחרם מהלכים אם תופסין ארבע אמות: מותר לדבר אפילו עם המוחרם: מנודה על מילי דשמיא אם מותר בדברי תורה: מוחרם לא ירבה בסחורה אלא כדי פרנסתו: מוחרם אם צריך לחלוץ מנעליו או לכפות או לקרוע: אם אסור ליהנות מנכסי המנודה: [ג] מנודה שמת לו מת היאך נוהגים עמו: מנודה שמת היאך נוהגים עמו ואם נקבר בקברי אבותיו: פורש עצמו מן המס אין לו דין פורש מדרכי הצבור: [ו - ז] אם רצו בית דין לנדוהו ושיהא מותר בקצת דברים ששאר מנודה אסור בהם: מי שאינו נוהג כשורה מנדין אותו שלא ימולו לו בן ולא יקברו לו מת: [ט] מי שלא נהג עם המנודה כדינו עובר על דברי קבלה ויכולים לקללו ולנדוהו: [י - יא] מוחרם אם אסור לההנותו ואם מצטרף לעשרה ואם מתפללים כשהוא בבית הכנסת: [יב] המתנדים על פרעון המסים אין מחמירין עליו בכל דיני מנודה: מי שעבר עבירה ולא נתנדה אם נמנה למנין עשרה: [יד] בניזיפה לא אמרינן מקצת היום ככולו: נזוף אסור בתספורת אותו היום: [טז] אם ביזו רבו בפניו יכול התלמיד לנדוהו: תלמיד שביזו אותו לומר שאביו היה מלשין או רשע יכול לנדוהו: אין בית דין חייבים לנדוהו לכבוד תלמיד: תלמיד שנדה לכבודו מנודה לשאר העם אבל לא לתלמידים: מנודה לרב מנודה לכל העם ולתלמידיו אבל לא לשאר חכמים: [יח] רב מצד המלכות ואינו חכם שנידה לכבודו אינו נידוי: תלמיד שחרף רבו והבטיח לתקן עותתו ואח"כ נדהו: [יט] רב או תלמיד אין יכולים להחרים לכבודם ואם אחרים יכולים להחרים בשביל כבוד הרב: חכם שנידה לשונאו כדי: מי שמעכב ממון לחכם שלא כדין ונידהו: חכם שנידה על דבר אחד וכאותו דבר עצמו שייך זלזול לאותו חכם: [כ] מנודה לעירו אם מנודה לעיר אחרת דעדיפא מינה: [כב] העובר על גזירתם ככה נדוי נהגו שלא לנהוג עמו נדוי עד שיכריזו עליו: [כד] יחיד מומחה אם יכול להתיר נדוי שנידו שלשה או ארבעה: יחיד מומחה שמתיר נדוי אם צריך שיהיה סמוך: [כו] שלשה שנידו ומתו השנים וקודם לכן נתנו רשות לאחד שיתיר: מה הפרש יש בין כשהמנדים עצמם מתירים לכשאחרים מתירים: נדוהו על עבירה מה תשובה יעשה כדי שיתירו לו: אם התירו לו הנדוי מפני היראה לא מהני: [כז] נדוהו סתם אפילו עבר כמה זמן לעולם הוא בנדויו עד שיתירו לו: [כח] זלזל בנדוי אין מתירין לו עד שינהוג איסור כימים שנהג היתר אלא אם כן שוגג או אנוס: [כב] מנדה עצמו בעולם הזה ובעולם הבא אם יש לו התרה: [לג] תלמיד חכם שנידה עצמו דרך שבועה אם מתיר לעצמו: [לד] הקונס עצמו לדבר הרשות בחרם ועבר אם צריכים לנהוג עמו כמוחרם: [לה] נדוהו בחלום אם צריך לנהוג כל דיני מנודה: [לו] נדוהו בחלום אם צריך להתירו לפניו: נוסח התרה למי שנדוהו בחלום: [לז] המזכיר שם שמים לבטלה והוא שוגג אסור לנדוהו: [לט] לא שייך למימר אדרבא אלא תלמיד חכם אבל עם הארץ לצורבא מרבנן לא: רב שנדר שלא כדין ואמר לו התלמיד אדרבא: מי שנדה שלא כדין אם צריך היתר: הגוזר נדוי על אחד שלא יעשה דבר פלוני אף על פי שהוא שלא כדין לא מיקרי מנדה שלא כדין כיון שלא נדהו במחלט: המנדה כדין ואמר לו הלה אדרבא: [מ] בזמן הזה ליכא צורבא מרבנן דעביד דינא לנפשיה: [מז] בזמן הזה לא דיינין לקנטס ליטרא וזהב מי שמזלזל צורבא מרבנן: אם (מנדין) תלמידי חכמים [מנדין] ע"פ אשה או קטן או עד אחד: אפילו באמתלאה שנתכוון לבזות את החכם יש לנדוהו: אפילו חציפות בעלמא שהחציף פניו כנגד תלמיד חכם דרך זלזול משמתינן ליה: אם חכם יכול לנדוהו חכם אחר שהפקיר בו: המזלזל תלמיד חכם מה חילוק בין כשמנדין אותו בית דין לכשמנדה אותו החכם עצמו: אין בית דין חייבים לנדוהו לכבוד התלמיד: תלמיד יכול לנדוהו בשביל כבוד רבו: אם יכול החכם לנדוהו לכבוד אביו: [מח] תלמיד חכם שנדה לאדם אחד וגזרו השררה שלא יחזיק אדם עמו נדוי:

א גרסינן בפרק אלו מגלחין אמר רבא מנא לן דמשמתינן וכו' (מ"ק טז):

וקודם שינדו מתרין בו שני וחמישי ושני במה דברים אמורים כשמנדין על עסקי ממון אבל אם מנדין שעובר על דבר איסור מנדין אותו לאלתר. שם הכי אמר רב חסדא מתרין ביה שני וחמישי ושני הני מילי לממונא אבל לאפקירותא לאלתר. ופירש רש"י לממונא. שחייב ממון לחבירו ולא רצה לשלם על פי בית דין: לאפקירותא. מבזה תלמיד חכם: וכתבו התוספות מתרין בו שני וחמישי ושני פירש רש"י שני מתרין בו תחלה ומנדין אותו וכן בחמישי ובשני אחר מחרימין אותו ואין צריך שלשים יום ויש מפרשים קודם שינדוהו כלל יתרו בו וכן משמע בפרק הגוזל בתרא (ב"ק קיב קיג). עכ"ל. ודברי הרמב"ם בפרק כ"ה מהלכות סנהדרין (ה"א) כדברי התוספות וכן נראה מדברי הר"ף (מ"ק ת): ובקונדריסין (עמ' מג) דקדק מדברי המפרשים בהוא עובדא דריש לקיש הוה מנטר פרדסא דפרק אלו מגלחין (יז). דאין מנדין אלא לאחר התראה [וכתב] ונראה לי דדוקא כהאי גונא דלא ידעינן כוונתו אם היא לרעה אבל בני אדם שעושין איזה דבר וידוע כוונתם שהיא לרעה אין צריכים התראה ואם כן בני אדם שבורחים בהחבא מהקהל לפטור עצמם ממסים אינם צריכים התראה דמתרין ועומדין הם ובודאי שכל כוונתם כשבורחים בהחבא לגזול הקהל ועל כן מנדין אותם לאלתר ואי אתו וצייתי דינא מתירים אותם לאלתר כן נראה לי ויש חולקין וכן נהגו שמעולם אין מנדין אותם אלא לאחר התראה עכ"ל: וכתב בעל התרומות בשער השלישי (ח"ח סי' ש) שכשבא הלוה לפני בית דין וביקש זמן לפרוע לבעל חובו ועבר הזמן ולא בא ולא פרע אין מנדין אותו כלל שאין זה אפקירותא וממונא

הוא שנשמט מלפרוע וכיון שהורדנו הבעל חוב (כהם) [בנכסיו] אין מנדין אותו כלל אבל אם בא וקבלם לדון לפניהם וחיבבוהו ואמרו לו צא תן לו ומרד על פיהם דאיתיה גברא דלא צייט דינא (כזה) [אם מצאו הבית דין נכסים ללוה קרקעות או מטלטלין כותבין לו עליהם מיד אדרכתא ובזה] כמו כן אין מנדין אותו דהא נמי ממונא הוא ולא אפקירותא וכיון שעשינו אדרכתא והמלוה הוא פרוע אין לנו שוב לנדונו אבל אם לא מצאו לזה הסרבן לקבל דינו לא קרקעות ולא מטלטלין ואף הוא לא רצה לטעון שאין לו במה לפרוע אלא שמורד ואומר לא אעשה מצותכם ולא אפרענו לבעל חוב בהא ודאי מתרין בו שני וחמישי ושני ואחר כך מנדין אותו ועומד בנידויו עד שיתן לו הלוואתו או עד שיטעון שאין לו כלום ויקבל שבוטעו כראוי על"ל. וכן נראה מדקדוק לשון הרמב"ם בסוף פרק כ"ה מהלכות סנהדרין (שם) וְאִין נִידוּי פְחוּת מְשֻׁלְשִׁים יוֹם. ברייתא שם (טז):

ואם אינו חוזר בו שונית לנדונו וכו'. מימרא שם מנדין לאלתר ושונית לאחר שלשים ומחרימין לאחר ששים וכתבו הרמב"ם פרק שביעי מהלכות תלמוד תורה (ה"ו) אבל בהלכות סנהדרין בפרק כ"ה (שם) כתב מי שבא לבית דין וקיבל הדין ואמרו לו לשלם והלך ולא שילם אין מנדין אותו עד שיתרו בו שני וחמישי ושני ואחר כך מנדין אותו עד שיתן מה שהוא חייב ואם עמד שלשים יום ולא תבע להתיר נידויו מחרימין אותו [על"ל] ואפשר דהטעם משום דאין מחרימין אלא לאחר נידויו שקדם בו התראה ולפיכך באפקירותא דמנדין לאלתר נידויו שלשים יום הראשונים הוי [כהתראה] ולפיכך אין מחרימין אלא לאחר ששים אבל נידויו על ממון דבעינן שיקדים לו התראה מחרימין לאחר שלשים גרסינן בפרק קמא דקידושין (יב) דרב מגיד למאן דחיילא עליה שמתא דרבנן שלשים יום כלומר אם לא תבע להתיר נידויו ונהרדעי אמרי דלא מגיד ביה רב וכתב רבינו ירוחם (ריש נ"ד) דמלקין אותו שרוב הפוסקים הסכימו דלית הלכתא כנהרדעי עד כאן אבל הרמב"ם לא כתבו משמע דסבירא ליה דכיון דספיקא הוא אי מגיד רב אי לאו אזלינן לקולא ואחריו נמשך רבינו: אפילו פגע בו הרגל בתוך שלשים יום של נידויו אינו מבטל אותו. כן משמע בריש פרק אלו מגלחין (יד): במה דברים אמורים נידויו שלשים יום בנידויו דידהו אבל נידויו דידן כנוזיפה דידהו שהוא שבעה ימים. מימרא דרב חסדא שם (טז). ופירש רש"י נידויו שלנו. בני בבלי: כנוזיפה שלהם. ארץ ישראל: ומה שכתב ונוזיפה דידן חד יומא. שם:

ומה שכתב ושל נשיא שלשים יום. גם זה שם (ע"ב). והרמב"ם השמיט כל זה ולא ידעתי למה: כתוב בקונדריסין (ריש שער ה) אין נידויו פחות משלשים יום ולדידן שבעה ימים ונפקא מינה דאי חכם נידהו משום כבודו והלך לו אין מתירין לו עד לאחר שלשים יום לידהו ולדידן שבעה ימים אחר הזמן הזה כיון דהלך לו מסתמא ניחא ליה שיתירוהו אחר זה הזמן וכן נראה דנפקא מינה למי שעומד במרדו וראוי לנדונו פעם שנית שמנדין לאלתר ושונית אחר שבעה ומחרימין לאחר ארבעה עשר דהא בהא תליא כן נראה לי להלכה אבל לא למעשה מפני שלא ראיתי לאחד מהראשונים שכתב כן על"ל. וכתב עוד (שם) הני מילי נידויו אבל חרם אפילו דידן הוי שלשים יום וכן כתב הרא"ש (ספר המאורות עמ' נו) [על"ל]: ודע שהרא"ש בתשובה כלל ט"ו (סי' ט) כתב על אחד שביזה תלמיד חכם יכריזו עליו שהוא מנודה ויעמוד בנידויו שלשים יום ואחר כך יבקש ממנו מחילה (בדברים) [בדברים]. וגם מהר"ק כתב בשורש (ק"ן) [קפ"ט] על אחד שביזה תלמיד חכם ינהג נידויו בעצמו שלשים יום כדין אפקירותא. ויש לתמוה כיון דנידויו שלנו כנוזיפה שלהם בשבעה ימים הוה סגי ושמא משום דבהנהו עובדי החציפו פניהם טובא בתלמידי חכמים קנסום להעמידם על דין הנידויו שהוא שלשים יום: כתב הרמב"ם כיצד הנידויו אומרים פלוני יהא בשמתא. בפרק שביעי מהלכות תלמוד תורה (ה"ב):

והראב"ד כתב שאין אומרים בשמתא יהא שהוא חמור יותר מנידויו וכו'. בפרק אלו מגלחין כתב הרא"ש (סי' ח) בשם הראב"ד הכל תלוי בדעת בית דין למעט ולהרבות בימי נידויו ולהוסיף על הנידויו ממעשה דברק דשמתיה למרוז דכתיב אורו מרוז שהוא נידויו וקללה כי בלשון ארור יש נידויו וקללה מאי שמתא מיתה ושממה יהא ונידויו לחודיה אין בו קללה אלא אומר בנידויו יהא ובלשון ארור יש נידויו וקללה כדאיתא בפרק שבוטעו העדות (שבוטעו לו). עד כאן לשונו: ונראה שטעמו של הרמב"ם מדאמרינן בההוא פירקא גופיה (מ"ק טז). הוה טבחא דאיתפקר ברב טובי בר מתנה אימנו עליה אביי ורבא ושמתוהו לסוף אזיל פייסיה לבעל דיניה אמר אביי היכי ליעביד לישרייה לא חל שמתא עליה תלתין יומין והרי מי שהפקיר עצמו בתלמיד חכם אינו חייב אלא נידויו בעלמא וקרי ליה שמתא. ועוד קצת ראייה דאיתא התם איבעיא להו הני בי תלתא דשמיתו מהו למיתי תלתא אחרני ושרו ליה תא שמע מנודה לרב מנודה לתלמיד וכו' רבי שמעון בן גמליאל אומר תלמיד שנידה ומת חלקו אינו מופר וכיון דבעי לתלתא דשמיתו ופשטוה מתלמיד שנידה משמע דשמתא היינו נידויו. ועוד דאיתא התם (יז). אמר רב פפא תיתי לי דלא שמתא צורבא מרבנן מעולם ואם כדברי הראב"ד מי נימא דשמתא הוא דלא שמתא אבל מנדה היה והלא כיון דיקרא דאורייתא הוא הא ודאי נידויו נמי זלזול הוא. ותו דקאמר התם ובפרק מקום שנהגו (פסחים נב). דבמערבא מימנו אנגידא ולא מימנו אשמתא משמע דאין בין נגידא לשמתא שום דבר ואם כדברי הראב"ד הרי יש ביניהם נידויו והוי ליה למימר ולא מימנו אנידויו הילכך משמע ודאי דשמתא היינו נידויו. ועוד דקאמרינן התם (מ"ק יז). שפחתו של [בית] רבי לא נהגו חכמים קלות ראש בנידויה שלש שנים ובעי בתר הכי שפחתו של בית רבי מאי היא דאמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דהוה מחי לבנו גדול אמרה ליהוי ההוא גברא בשמתא הרי דשמתא אותו וקרי ליה נידויו סתם: והא דמיייתי (שם) על שמתא היא דאמר ריש לקיש כשם שנכנסת ברמ"ח וכו' דכתיב (יהושע ו יז) והיתה העיר (ההיא) חרם לאו למימרא דשמתא היינו חרם אלא משום דקאמר התם אשמתא ומהני ביה כי טיחיא בתנורא כלומר דאינה יוצאת ממנו לעולם אמרינן דפליגא דריש לקיש דאמר דחרם כשם שנכנס ברמ"ח אברים כן כשהוא יוצא יוצא מרמ"ח אברים וכל שכן לשמתא דלא חמירא כולי האי ואף הראב"ד צריך לפרש כן שהרי מבואר בדבריו דשמתא אינו חרם אלא שהוא ענין חמור מנידויו ומכל מקום אינו חמור כחרם: ודע שכתב נימוקי יוסף שם (ט). אהא דקאמר התם דשפחתו של רבי לא נהגו חכמים קלות ראש בנידויה שלש שנים לפי שלא נתחרט על העבירה עד אותו זמן שאף על פי שנתנו חכמים זמן לנידויו ולנוזיפה לשמתא אין בו זמן עד שיתודה על חטאתו וישוב. וכתב עוד (שם) אההוא צורבא דרבנן דסני שומעניה ואמר רב יהודה היכי לעביד

חידושי הריטב"א מסכת מועד קטן דף טז עמוד א

3

ר"ש אומר וביום בוואו יקריב דראוי לביאה ראוי להקרבה דאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרבה. וק"ל והא קי"ל (והא) ערל וטמא משלחין קרבנותיהם (פסחים ס"ב א'), וי"ל דהתם בטמא מת אבל הכא במצורע שהוא נזוף טובא, ואיספרו לו בלחוד קאי דמיירי במצורע, וכל עיקר לא כתביה אלא משום הא, והא דר"ש לאו פלוגתא היא אלא דברי הכל, ומקרא הוא דורש, וא"ת והיאך אפשר לשלח קרבנותיו דהא בעי סמיכה, וי"ל דאין סמיכה מעכבת בכל שאינו ראוי לביאה ולסמיכה.

אמר רבא (ד)מנא לן דמשדרין שליחא. פי' וכל היכא דלא שלחו ליה שליחא אי לא אתי לא חשיבא אפקרותא ולא ציית דינא ואע"פ שהזמינו בעל דינו בעדים.

דכתיב ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו. יש מפרשים דמשה רבינו ע"ה היה שליח השם להזמין לפניו קרח ועדתו, ויש מפרשים דקרח היה שליח להזמין לעדתו.

את ופלגיא. פי' שצריך שיאמר לבעל דין שיהא מזומן לדין עם פלוני ולא שיאמר לו השליח היה מזומן לדין, והטעם כדי שידע מי תובעו בדין ויזכר אם יש לעשות לו כלום ויפייסנו וגם שיתן אל לבו מה ששייב לו בדין. ודקבעינן זימנא בתר זימנא. פי' כי אע"פ שלא בא לזמן הראשון אין לב"ד לכעוס עליו כדי לקנסו, כי אולי לא היה לו פנאי ואנוס הוא, כדכתיב קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד, פי' שהקב"ה צוה על נבוכדנאצר לבא על מצרים להחריבה לזמן נועד, ומצינו שלא בא למועד ההוא, שהרי היו פרעה ומצרים ועמו שמחין ומעבירין קול שאון שכבר העביר מהם נבוכדנאצר המועד, ואע"פ שמצינו שלא בא נבוכדנאצר למועד לא כעס עליו השם יתברך ולא ביטל שליחותו שהרי אנו רואין שבא על מצרים והחריבה.

דכתיב העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה. פי' ואלמלא שאמר לו כן השליח מנין ידע משה בדבר, ובודאי כי שלוחו של משה כשר היה ואלמלא שיש לו רשות לומר לא היה אומר, וטעמא דליכא בהא משום לישנא בישא משום דליזדהר כל איניש דלא ליתפקר בבי דינא.

ומנא לן דמשמתינן. פי' שמנדין למאן דלא אתי לדינא אפי' בלשון שמתא שיש מיתה בו כדאמרינן לקמן (י"א א') מאי שמתא שם מיתה.

דאכיל ושתי בהדיה ויתב בד' אמות דידיה. פי' כל זה אסור לעשותו עם המנודה ואסור להצטוות לו, ומיהו מאן דעבד הכי אינו מנודה אלא אם כן פירשו בדבר, וקמ"ל שיש רשות ביד ב"ד להחמיר בנידויו הן בגופו הן בממונו הן להאריך זמן נידויו ולקנסו כל הנטפלים לו ועוזריו וכיוצא בדברים אלו שלא יזדמן בשלשה ולא יתפלל בעשרה ולאסור פתו ויינו הכל כפי העבירה, וכן מוכח בירושלמי בפ"י, ובכל זה יזהר הב"ד לעשות הדבר לשום שמים ולא בדרך איבה וכמו שכתב הראב"ד ז"ל.

גירסת הספרים הישנים מאי הרדפה אמר רב פפא חצבא דקני. ופירשו בו שקושרים קנים זו אצל זו וחובשין אותו ביניהם כדי שלא יעמוד בריוח, ואח"כ גורסין מימרא באנפי נפשה אמר רב יהודה כו', אבל בנוסחאות שלנו ובפירוש רש"י ז"ל הכי גרסינן מאי הרדפה אמר רב יהודה בריה דרב יהושע משמיה דרב מנדין אותו לאלתר כו', כלומר שרודפין אותו נדוי אחר נדוי עד שיחזור בו.

אמר רב חסדא שני וחמישי ושני וה"מ לממונא אבל לאפקרותא. שהענין פניו לחרף שום חכם או על דבר עבירה מנדין אותו לאלתר בלא התראה. והא דאמרינן לממונא אוקימנא בפרק הגזול (ב"ק ק"ב ב') כגון דלא אתא לדינא אבל אי אתא לדינא וחייבו אותו ולא ציית דינא לא מחרמינן ליה כלל ואין שונין לאחר ל' אלא דבתר דיהבי ליה זימנא שני וחמישי ושני כתבינן פתיח עליה דהיינו שטר נדוי שנותנין ביד בעל דינו ולכתר תשעין יומין נחתנין לנכסיה וכדאיתא התם.

קא בעו רבנן מיזל. ויש גורסין קא בעו רבנן אפטורי מיעל, והכל ענין אחד שרוצין להפטור ולהכנס לדרך לשוב לביתם ושוב לא יוכל להתירם כדייקינן מינה בסמוך דסבר אביי דהני בי תלתא דמשמתי לא מצו אחריני למישרי, ולמאן דמפרש קא בעו ליה רבנן לקנות בשר לא ידענא מהיכן דייקינן ההיא דבסמוך, וגם אין לשון הזה משמעות לענין זה.

הכי אמר שמואל טוט אסר טוט שרי. פרש"י ז"ל בשופר נדוהו ובשופר יתירוהו, כלומר ואין צריך להמתין שלשים, ואפי' לאפקרותא מכיון דפייסיה לבעל דיניה שרינן ליה, והקשה ר"י ז"ל שלא מצינו שופר לענין התרה אלא בשעת נידוי סימן תרועה ושברון וכדאמרינן לקמן (י"ב ב') מאי שפורה שנפרעין ממנו, וי"ל דלישנא בעלמא נקט, ובתוספות פירשו מלשון טט בכתפי שתים, זוג של תלמידי חכמים אסרו וזוג של תלמידי חכמים יתירוהו, ולהאי פירושא קשה מאי אהדר ליה ה"מ [לממונא אבל] לאפקרותא וכו', וי"ל דבכלל טוט שרי הוא דטוט שרי ואפי' לאלתר וכל שכן כשהמנדין עצמן רוצין להתירו.

ענין הנדוי וחרם הנמשך עמו יש בענינו חלק אחד שהוא בא על תביעת ממון לפני ב"ד כגון שמזלזל בב"ד ואונס את חברו אחר גמר דינם והתראתם ופרטים שבדבר זה כך הם כבר ידעת שיש כח ביד ב"ד להזמין לפניו לדין על ידי שלוחם איזה אדם שחברו קובל עליו שיבא לפניו לדין וצריך שיאמר השליח הרי אני מזמין לדין לפני ב"ד פלוני וצריך שיודיעו מי הוא הקובל עליו כלומר הריני מזמין לדין על תביעת פלוני שקובל עליך ושתבאו לפני פלוני הדיין אתה והוא וקובע לו זמן לא שיהא מבהילו לבא לאלתר ואם לא בא לזמן ראשון אין מנדין אותו מיד אלא שמזמין אותו פעם אחרת לזמן אחר ואם העיז נתבע זה פניו לפני השליח ונתפקר באותו הבית דין רשאי השליח להודיע לב"ד ואין כאן משום לשון הרע הזמינוהו יום אחר יום שני פעמים ולא בא מנדין אותו סתם נדוי שהוא שלשים יום ושליח הבא לנדוהו מזכיר לו בשם המגדה כלומר פלוני הדיין רואה בדעתו שאתה צריך נדוי על דבר זה והרי אתה מגודה מכחו נתפייס לחברו תוך שלשים ובא לב"ד להתירו מתירין לו מיד אבל אם נתפייס לחברו תוך שלשים ולא בא לב"ד להתירו משלים שלשים של נדוי וניתר מאליו הגיעו שלשים ולא נתפייס לחברו מנדין אותו פעם אחרת וכמו שאמרו בסוגיא זו מנדין לאלתר ושונין לאחר שלשים יום וזה שאמרו לאלתר פי' אחר והגיע זמן השני ולא בא ושונין לאחר השלשים ודין אלו כדן הראשונים עברו אלו ולא נתפייס מחרימין אותו ואינו יוצא ממנו לעולם עד שיתפייס ויבא לפני ב"ד ויתירוהו בא לב"ד לזמן המיועד לו אלא שאינו רוצה לקבל את הדין אין מחרימין אותו אלא נותנין לו שני וחמשי ושני וכותבין עליו פתיחה והוא שטר נדוי ואחר תשעים יום יורדין לנכסיו כך כתובה גדולי המפרשים בקצת שמועות שבפרק הגזול אבל גאוני הראשונים כתבו בזה שמנדין אותו לאלתר שזהו כאפקירותא אבל באמ' אתינא או לא אתינא הוא שנותנין לו שני וחמשי ושני ואם לא בא כותבין עליו פתיחה ויורדין לנכסיו לאחר תשעים וזו של פרק הגזול בענין זה היא שנויה ושם יתבאר.

יש בענין הנדוי חלק אחר והוא בענין אפקרותא כגון שמתפקר ברבים בתלמידי חכמים שהם עמודי הדת אפי' לאחר מיתה או שמחלל שם שמים בעשיית עבירות שאין ענשם מסור לב"ד כגון שיחלוק על דברי חכמים במה שאין ראוי לו וכן בכל הדברים שיראה לב"ד או לקהל שהוא מעיז ומתריס וגורם תקלה בכל אלו ובכל כיוצא בזה מנדין אותו ואם רוצים להפליג בדבר ולהחרימו לפי מה שיראו מענינו הרשות בידם וכן התלמיד מגדה לכבודו על דרך זה ויש תחת חלק זה נדוי אחר קל והוא נקרא נזיפה והוא נאמ' במי שמזלזל לכבוד תלמיד חכם לפי תומו ושלא בכונת הקנטה וכן שמחלל את השם בדבר שיש בו נדנדו עברה ולא עברה מפורסמת כגון הזכרת שם שמים לבטלה וכיוצא בה ודינין אלו בפרט כך הם:

מ' שנתפקר בתלמיד חכם אין צריך התראה אלא מנדין אותו מיד סתם נדוי ואם נתפייס לו ובא לב"ד להתירו מתירין לו מיד לא נתפייס לו עומד בנדויו שלשים וכן אם נתפייס לו ולא בא לב"ד להתירו ודבר זה כך הוא לדעתנו אלא שיש עלינו חולקין לומר שאם לא בא לב"ד להתירו אין נדויו ניתר מאליו אף לאחר שלשים אע"פ שנתפייס ושאי' נתפייס ובא לב"ד אין מתירין אותו עד שלשים ואם לא נתפייס אין מתירין לו אפי' בבא לב"ד וכ"ש שאם ניתר מאליו ואם היה פיקור זה שלא בחיי החכם מתירין אותו המנדין לכשיחזור מפיקורו לפי ראות עיניהם היה הפיקור בחיי החכם ומת באים שלשה ומתירין לו לכשיחזור לפי ראות עיניהם וחלק זה אין בו חרם בסתם ודוי בנדוי ומ"מ אם ראו בענינו שהוא ראוי להחרימו רשאי להחרימו ויש פוסקין שמחרימין בחלק זה:

דברים אלו שרמזנו עליהם הרבה דברים שהם במחלקת כלם תלויים במה שנאמר בשמועה זו דהוא טבחה דאיתפקר ברב טוביה אימנו אביי ורבא ושמתוה פי' נדוהו וי"מ שהחרימוהו ועל דרך האמת מלה זו ר"ל שמתא אתה מוצאה על שניהם ר"ל על חרם ועל נדוי פעמים בזו ופעמים בזו וכמו שאמרו בראש השמועה על הנדוי מנלן דמשמתנין וכן מה שאמרו למעלה ואי לא ציית דינא משמתנין ליה ובסוף השמועה נאמר לשון שמתא על החרם והוא שאמרו שמתיה ברק למרוז וכן ההוא דשמתיה ההוא מרבנן ופקע כדא ומת וכן מאי שמתא שם מיתה ואין הכרעה בפירושו אלא לפי הענין ומתוך כך אירע מחלוקת בפירושו בכאן י"מ שהחרימוהו והוא שאמרו לסוף אזל ופיסיה ואמרו היכי ליעבד לישרי ליה לא חיילא שמתא עליה תלתין יומין ואם היה נדוי לא היה צריך שיחול עליו שלשים אלא אף מאפקרותא כל שנתפייס מתירין לו לאלתר ובשמתא הוא שאין מתירין עד שתחול שלשים וי"מ שלא היה כאן אלא נדוי שהרי לאלתר היה והיאך היו מחרימין לאלתר אלא נדוי היה ואף בנדוי צריך שיחול שלשים כל שהוא לאפקרותא וגדולי הפוסקים דוחים סברא זו ופוסקים כדעת האומר טוט אסר וטוט שרי כלומר בשופר נתפרסם נדויו ובשופר יתפרסם היתרו ואין לחוש אם נתירוהו לאלתר שיבא ענין נדוי לידי זלוזל שהשופר מפרסם ומ"מ אם ימתין שלשים אינו צריך שופר אבל תוך שלשים בשופר מיהא מתירין ואין צריך שלשים הואיל ולא נתגדה בפ"י לשלשים ולא כאביי שאמ' שלא נאמ' כן אלא בממון אבל באפקרותא צריך שלשים אלא אף באפקרותא כן שכל שאנו מתירין לו לאלתר אנו רשאים להתירו ולא נאמרו שלשים אלא להתיר מאליו והביאו ראייה לדבריהם ממעשה של רב הונא שאמרו עליו דשמע לההיא אתתא דאפקה שם שמים לבטלה שמתה ושרייה לאלתר ואמרו עליו שמע מינה אין בין נדוי להפרה כלום וא"כ מה שאמרו אין נדוי פחות משלשים פירושה בשלא נתפייס או שנתפייס ולא בא לב"ד להתירו אבל כל שנתפייס ובא לב"ד מתירין לו מיד וכשיטה שכתבנו אלא שלדעת מעשה של רב הונא אינה ראיה גמורה שלא אפקרותא גמורה היתה אלא דבר שיש בו נדנדו עברה ולא נאמרה דרך פיקור אלא באשגור לישן וכן כל כיוצא בזה: